

МАРГІНАЛІЗАЦІЯ ФЕНОМЕНУ СІМ'Ї В КЛАСИЧНІЙ ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ: ІСТОРИКО-ЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

На тлі глобалізаційних процесів сучасності спостерігаються численні трансформації інституцій суспільства, в т.ч. сім'ї. В філософському дискурсі проблема суспільства вивчається ще з часів Античності, але при цьому глибинних досліджень сім'ї як самостійного об'єкту вкрай недостатньо. Має місце нерозробленість теоретико-методологічних підходів до філософської рефлексії сім'ї [2]. Поодинокі спроби проаналізувати сутність сім'ї часто зводили її до природного буття. Приватне (сім'я) і публічне (суспільство) у класичній філософії перебували переважно у стані опозиції, відповідно, у категоріях нижчого і вищого [1]. В той же час, переведення однієї зі сфер життя у стан маргінальності ускладнює відображення повноти людського буття.

Специфіка філософського та наукового осмислення сім'ї виражалась з одного боку через функцію відтворення її членів та здійснення первинної соціалізації, з іншого – через прагнення до індивідуалізації та особистісної самореалізації людини. Уявлення стосувались основних складових феномену сім'ї – структури, функцій, характеру взаємовідносин членів сім'ї, зв'язків із зовнішнім світом.

Античність в особі Платона, Середньовіччя та Просвітництво в сім'ї вбачали загрозу та навіть заперечували шлюб. В першому випадку – в бажанні досягти універсальної єдності, в другому – задля збереження цнотливості, в третьому – заради індивідуальної свободи. Тобто причини заперечення шлюбу були радикально протилежними – в той час як Античність та Середньовіччя прагнули до універсальної єдності, Просвітництво – надавало перевагу індивідуалістичним потребам. Вважалось, що створення сім'ї відволікає від більш важливих «вищих» інтересів. Якщо інтереси були космоцентричними, спрямованими на моральну проблематику,

то все, що було поза особистістю (в т.ч. сім'я), потрапляло на периферію інтересів.

Середньовічна епоха відзначилась своєю суперечливою позицією щодо шлюбу. З одного боку йшлося про утримання від одруження (одруження ототожнювалось з розпустою), з іншого – шлюб вважався прийнятнішим, ніж розпушта, та слугував священним полегшенням для людини. Сім'я, як потреба в стабільності та передбачуваності буття, тяга до стійкого характеру стосунків також була і залишається притаманною традиційним суспільствам. Якщо ж Середньовіччя заклиало до «спасіння душі», то минулий характер сім'ї знову потрапляв на узбіччя інтересів.

Загальним для багатьох мислителів Античності, Нового часу, Реформації та класичної німецької філософії було бачення в сім'ї прототипу держави.

За поглядами про походження сім'ї філософські школи розподілились на тих, хто бачив в цьому природний хід подій з соціокультурним впливом (Аристотель, Дж.Локк, Ж.-Ж.Руссо, Гегель), божественний порядок (теологічний характер вчення Середньовіччя), та конвенційний, соціальний генезис цього феномену (Т.Гоббс).

До функцій та цінності сім'ї частіше відносили народження і виховання дітей, пізніше – з часів філософської традиції Гегеля – моральні відносини (між членами сім'ї) та економічну діяльність (власність).

Інтерес до приватного життя з'являється досить пізно в духовній історії людства – за часів Ренесансу та Романтизму (Гумбольдт). Але приватне життя і сімейне у романтиків не ототожнювалось – тема любові виносилась за межі сім'ї.

Питання зумовленості мотивації суб'єкту до створення та надання значимості сім'ї залишається відкритим. Що було визначальним – культурно-історична реальність чи соціально-ціннісний компонент – має бути піддано ретельному аналізу. Гармонійний розвиток особистості і розвиток особистості в сім'ї – пов'язані, і в той же час суперечать одне одному – з одного боку особистість розвивається в сім'ї, з іншого – сімейні зв'язки, як і будь-які стійкі зв'язки, обмежують особистість інтересами інших.

Аналіз сім'ї у всій цілності її буття та сенсу проводився рідко, бо сім'я не мала якості онтологічно значимого об'єкту дослідження. В той же час сім'я була і залишається структурним елементом життєдіяльності суспільства, інститутом, що спирається на мотивацію суб'єктів, які його складають. Слід (першоначало) цієї мотивації належить з'ясувати.

Література

1. Чухим Н. Візія жінки у західній філософській традиції (від Античності до Модерну). – К.: Київський інститут гендерних досліджень, 2006. – 192 с.
2. Хубиев Б.Б. Семья как социально-ценностная общность форм бытия человека. Автореф. дисс... докт. филос. наук: 09.00.11 / Кабардино-Балкарский государственный университет им. Х. М. Бербекова. – Нальчик, 2008. [Електронний ресурс] // Режим доступу до джерела: <http://www.dissercat.com/content/semya-kak-sotsialno-tsennostnaya-obshchnost-form-bytiya-cheloveka-0>

Гуманізм. Трансгуманізм. Постгуманізм : матеріали доповідей та виступів Міжнародної науково-теоретичної конференції, м. Суми, 19-20 квітня 2013 р. / Ред.кол.: Є.О. Лебідь, А.Є. Лебідь. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 75-78.